

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการทบทวนวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการวิจัย เพื่อนำมาเป็นหลักสำหรับการกำหนดกรอบแนวคิด หลักการ ทฤษฎี ตัวแปรของการศึกษา การกำหนดคำถามสำหรับการสร้างเครื่องมือ การรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิเคราะห์ และการอภิปรายผล การศึกษา ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้
3. แนวคิดเกี่ยวกับ Young Smart Farmer และการประเมินศักยภาพของ Young Smart Farmer ตามแนวทางของกรมส่งเสริมการเกษตร
4. สถานการณ์ Young Smart Farmer
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

1.1 การพัฒนา

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2557 : 42-43) ให้ความหมายการพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปทิศทางที่ดีกว่าเดิมเพื่อให้ประชาชนหรือชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีความเจริญก้าวหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนั้นได้มีการกำหนดไว้ก่อนและครอบคลุมทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ หรืออาจแบ่งเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง นอกจากนี้แล้ว การพัฒนาในแง่ที่เป็นกระบวนการ (process) จะประกอบด้วยหลายขั้นตอน (stages) ที่มีความสัมพันธ์หรือเชื่อมโยง (relation or linkage) และสอดคล้องกัน การพัฒนายังเป็นกระบวนการต่อเนื่อง (continuing process) คือ หลังจากดำเนินกิจกรรมพัฒนากิจกรรมหนึ่งผ่านไปแล้ว ก็จะนำไปสู่การเริ่มดำเนินกิจกรรมพัฒนาอีกกิจกรรมอื่นต่อ ๆ ไปอีก

1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2556 : 8-15) สรุปแนวความคิดของการพัฒนา 4 ประการ คือ

1. การพัฒนาในความหมายเกี่ยวกับการวางแผน การพัฒนาหมายถึง

กระบวนการเคลื่อนย้ายจาก “การค่อยพัฒนา (under development)” ให้หลุดพ้นจากความยากจน ซึ่งจะแสวงหาและบรรลุถึงได้อย่างแท้จริง โดยวิธี “การวางแผนเพื่อการพัฒนา” (planning for development)” กล่าวคือ การพัฒนาเป็นการปรับปรุงเงื่อนไขที่ไม่พึงปรารถนาต่างๆ ในระบบสังคม เงื่อนไขซึ่งทำให้ภาวะการค่อยพัฒนาเป็นอยู่ตลอดไปในขณะที่การวางแผนเป็นการค้นหาระบบที่ประสานงานกันขึ้นมาตามหลักการแห่งเหตุและผลเป็นระบบของมาตรการทางนโยบายซึ่งสามารถทำให้เกิดการพัฒนา การพัฒนาจึงเป็นการวางแผนเพื่อหามาตรการให้หลุดพ้นจากความทุกข์ยากที่ไม่พึงปรารถนา

2. การพัฒนาในความหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติ การพัฒนาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการ

ชักชวนหรือกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นความพยายามที่ตั้งใจกระทำเพื่อเปลี่ยน โครงสร้างสังคมของประชากรเป้าหมายโดยโครงการที่วางขึ้นเพื่อให้บุคลากรเฉพาะชุดหนึ่งปฏิบัติการให้บรรลุผลตามเป้าหมายด้วยกลวิธีการทำงานพัฒนาต่างๆ และโครงการดังกล่าวต้องเกี่ยวข้องกับขนาดของหน่วยสังคมเป้าหมาย แม้ว่าประชาชนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มจะได้รับผลจากการพัฒนาแต่โดยทั่วไปแล้วโครงการพัฒนามักจะมุ่งถึงการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อสังคมโดยรวม

จะเห็นได้ว่าตามนัยดังกล่าวการพัฒนาครอบคลุมแนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติการเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมตามแผนการและโครงการที่กำหนดขึ้น

3. การพัฒนาในความหมายเกี่ยวกับเทคโนโลยี การพัฒนามีลักษณะของการ

ปฏิบัติที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตและการแบ่งชนชั้นทางสังคม ฉะนั้นการพัฒนาจึงครอบคลุมไม่เพียงแต่การปรับตัวในระบบสังคม แต่ยังครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งสังคมไปสู่รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งของรูปแบบอื่น บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงนี้คือการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของระบบอุตสาหกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งเป็นผลตามมา

การพัฒนาจึงเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสังคมประเพณีนิยมหรือสังคมหัวเลี้ยวหัวต่อ (ช่วงเปลี่ยนผ่าน) ไปเป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยนักคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมทางเทคนิค

4. สมมติฐานของการพัฒนา อย่างไรก็ตาม การพัฒนานอกจากจะมีความหมาย

ดังกล่าวมาแล้วยังมีความหมายในลักษณะต่างๆ กันไปอีก ในที่นี้จะขอเสนอสมมติฐานพื้นฐานบางประการของการพัฒนา ดังนี้

4.1 การพัฒนาเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม (a Value Concept) คือ ขึ้นอยู่กับ การประเมินคุณค่าของมนุษย์ โดยที่มนุษย์แต่ละคนมีค่านิยมที่ไม่มีมาตรฐานเดียวกันจึงต้องมีการ เปรียบเทียบกัน เมื่อเปรียบเทียบแล้วสิ่งที่ไม่ดีก็ต้องมีการปรับปรุง (improvement) การพัฒนาจึงมี ความหมายที่เป็นไปตามค่านิยมที่ใช้ในการพิจารณา (value judgments) (Seer, 1970: 1-2) แก่นแท้ ของค่านิยมทางการพัฒนา (the core development values) ของสังคมมนุษย์ในโลกทุกวันนี้ ได้แก่ ความเป็นธรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ (social and economic justice) อิสรภาพทางการเมือง ทั้งใน ระดับชาติและนานาชาติ (political freedom both in a national and international context) ความ รุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและความสะดวกสบายทางวัตถุ (economic prosperity and material comfort) ชีวิตที่สุขสมบูรณ์ (healthy life) และประชาชนที่ “รู้แจ้ง” หรือมีการศึกษาดี (“enlightened” or educated persons)

4.2 การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม (a Social Structural Change) เพื่อให้บรรลุถึงค่านิยมทางการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น สังคมต้องเปลี่ยนโครงสร้าง ไปในทางที่ให้โอกาสในการทำงาน เพื่อให้การบรรลุผลตามค่านิยมทางการพัฒนามีความเป็นไปได้ มากยิ่งขึ้นการพัฒนาจึงเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อเพิ่มหรือประกันความเป็นไปได้ ดังกล่าว

4.3 การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงการจัดสรรและการกระจายทรัพยากรของ สังคม ลักษณะของโครงสร้างสังคมที่สำคัญต่อการพัฒนา คือ การจัดสรรทรัพยากร หรือระบบการ กระจายทรัพยากรของสังคม (resource allocation or the distributive system of society) เพราะแก่นแท้ของค่านิยมทางการพัฒนาข้างต้นทั้งหมดเกี่ยวข้องกับ การกระจายทรัพยากรของสังคม ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง (structural change) จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงการจัดสรรทรัพยากรของ สังคมนั่นเอง

4.4 การพัฒนาขึ้นอยู่กับผู้นำทางการเมืองปัจจัยสำคัญที่สามารถส่งเสริมหรือ ขัดขวางกระบวนการพัฒนา คือ ภาวะผู้นำทางการเมือง (political leadership) ผู้นำทางการเมือง มีบทบาทสำคัญยิ่ง เพราะมีอำนาจในการควบคุมพลังในสังคม และมีอำนาจในการตัดสินใจ (greater control over force in society and over decision-making) ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความขัดแย้ง ทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนาได้

โดยสรุปแล้วการพัฒนามีความหมายเป็นไปตามค่านิยมและกระบวนการบรรลุถึงค่านิยม ทางการพัฒนานั้น จำต้องเปลี่ยนแปลงสังคมการเปลี่ยนแปลงสังคมที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลง ระบบการจัดสรรหรือการกระจายทรัพยากรทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งผลของการพัฒนาดังกล่าว

จะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางสังคม ฉะนั้นการเป็นผู้นำทางการเมืองจึงมีความสำคัญยิ่งที่จะส่งเสริมหรือขัดขวางกระบวนการพัฒนา

1.3 แนวทางการพัฒนา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2556 : 8-15) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาว่าการพัฒนาเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการปกครองหรือการบริหารประเทศ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาจึงอาจกล่าวได้ว่ามี 4 แนวทางใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ แนวทางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการปกครอง และด้านการเมือง

1. การพัฒนาเศรษฐกิจ มีจุดมุ่งหมายในการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ (economic growth) เช่น การสะสมทุนให้เพียงพอต่อการสนับสนุนระบบธนาคารที่น่าพึงพอใจ การจัดการด้านการประกันภัยและระบบบำนาญการลงทุนในด้านอุตสาหกรรม และการขนส่ง และกองทุนสำหรับ ชาวนา เพื่อใช้ในการทำการ เกษตรที่สมคูล และมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล กระแสหมุนเวียนของเงินตราจากคนร่ำรวยไปสู่คนยากจนๆ การพัฒนาเศรษฐกิจมักจะเกี่ยวข้องโดยตรงกับภาคเกษตรกรรม (agricultural sector) หรือภาคอุตสาหกรรม (industrial sector)

1.1 การพัฒนาภาคเกษตรกรรม มีจุดมุ่งหมายที่การเพิ่ม ผลผลิต ทางการ เกษตร เช่น อาหาร สำหรับเลี้ยงประชากร โลกที่เพิ่มอย่างรวดเร็วและเสันโย สำหรับการส่งเสริม ด้านอุตสาหกรรมของประเทศ เป็นต้น

1.2 การพัฒนาภาคอุตสาหกรรม เป็นความเพียรพยายามที่จะส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมโดยการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่จาก แหล่งพลังงานที่ไม่มีชีวิต สำหรับการผลิต ทางเศรษฐกิจการจัดระเบียบ เกิดระบบเป็นองค์การ การขนส่ง การติดต่อสื่อสาร เป็นต้น

2. การพัฒนาสังคม (Social Development) จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจที่กล่าวมานั้นสัมพันธ์กับองค์ประกอบทางสังคมมาก เป้าหมายทางการพัฒนาสังคมที่สำคัญ คือการรู้หนังสือหรือความสามารถอ่านออกเขียนได้สื่อสารเป็นของประชาชน และการให้สวัสดิการสังคมแก่ประชาชน

2.1 การรู้หนังสือ มุ่งให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้สื่อสารเป็น เพื่อชักนำ ประชาชนไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในชีวิตความเป็นอยู่และในสังคมของเขา เช่น การทำงาน มีสมรรถภาพมากยิ่งขึ้น หน้าที่การงานดีขึ้น เป็นต้น

2.2 สวัสดิการสังคม มุ่งแก้ปัญหาสังคม และเตรียมการสำหรับสังคม อุตสาหกรรมใหม่ เช่นการจัดทำโครงการเกี่ยวกับสุขภาพ การศึกษา ความต้องการทางกายภาพ สำหรับเด็ก การใช้เวลาว่าง การประกันสังคมสำหรับผู้ว่างงาน ผู้เกษียณ และผู้เจ็บป่วย ฯลฯ

3. การพัฒนาการปกครอง (Administrative Development) โครงสร้าง กระบวนการ และระบบการปกครองหรือการบริหารประเทศจะต้องได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม สอดคล้อง และเอื้ออำนวยให้การพัฒนา และกลวิธีในการดำเนินการพัฒนามีสมรรถนะสูงสุด ตลอดจนบรรลุผลตามเป้าหมายอย่างรวดเร็วด้วย ซึ่งไม่เพียงแต่จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงที่ระบบ เท่านั้น ผู้ทำงานในระบบการปกครองจะต้องแปรเปลี่ยนทัศนคติในการทำงานของตนให้สอดคล้อง อีกด้วย ให้เป็นระบบการปกครองที่ดี (good governance) คือ ปกครองโดยกฎหมาย เคารพกติกา รับผิดชอบต่อสาธารณชน ประชาชนมีส่วนร่วม การทำงานมีจริยธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้

4. การพัฒนาการเมือง (Political Development) การเป็นพลเมืองดี (citizenship) การ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมจะต้องมีสติสำนึกรับผิดชอบต่อความอยู่รอดของบ้านเมืองด้วย กล่าวคือ จะต้องมึบทบาทและส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการสร้างชาติ สร้างอุดมการณ์ชาติ ตลอดจนการ ปกครองและพัฒนาประเทศ เพราะการพัฒนาประเทศจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าหากประชาชนไม่สนใจ ไม่มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องด้วย การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น (decentralization) ให้ประชาชนมีบทบาท มีส่วนร่วม และมีโอกาสในการตัดสินใจกำหนดชะตาชีวิตของตนเองตามระบอบประชาธิปไตย (democracy) จึงเกิดขึ้น

จะเห็นได้ว่าการพัฒนา เศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม การพัฒนาการปกครอง และการ พัฒนาการ เมืองต่างต้องพึ่งพาอาศัย กัน ต่างเพียรพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของมนุษย์ กล่าว คือ เป้าหมายที่แท้ จริงของการพัฒนา คือ การพัฒนามนุษย์ การเห็นความสำคัญของมนุษย์ มากกว่า ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจสังคมการปกครอง และการเมือง

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

2.1 ความหมายของการเรียนรู้

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556 : 3) ให้ความหมาย การเรียนรู้ (Learning) หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิดและพฤติกรรมจากการได้รับประสบการณ์ที่เกษตรกรมีปฏิสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด อาจปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีหรือไม่ดี แต่การเรียนรู้ในงาน ส่งเสริมการเกษตร ควรปรับเปลี่ยนเกษตรกรไปในทางที่ดีขึ้น มีความรู้เพิ่มขึ้น

บำเพ็ญ เขียวหวาน (2557 : 17) ให้ความหมาย หลักการเรียนรู้ ว่าเป็นกระบวนการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถาวร หรือค่อนข้างถาวร อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ การฝึกหัด หรือ ประสบการณ์

2.2 ปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556 : 25-26) อธิบายถึง ปัจจัยสำคัญของการเรียนรู้ว่า ประกอบด้วย

1) ตัวผู้เรียน (Learner) หมายถึง เกษตรกร องค์กรเกษตรกร วิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย จะต้องไม่ปิดตัวเองสำหรับการเรียนรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาสู่การพัฒนาสมาชิกและองค์กร ซึ่งเกษตรกร กลุ่มและองค์กรจะต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าจะเรียนรู้อะไร มีเป้าหมายเพื่ออะไร แหล่งเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ และวิธีการประเมินความก้าวหน้าการเรียนรู้ของเกษตรกร กลุ่มและองค์กร ซึ่งสามารถทำได้ด้วยตนเองหรือขอความร่วมมือช่วยเหลือจากผู้อื่น

2) สิ่งเร้าหรือสถานการณ์ที่เป็นตัวกระตุ้น (Stimulus Situation) หมายถึง สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เข้ามากระทบและทำให้เกิดการอยากเรียนรู้ซึ่งอาจเป็นสถานการณ์ที่พบเห็น หรือได้รับรู้เทคโนโลยีเป็นประโยชน์หรือนำมาปรับประยุกต์ใช้กับกิจกรรมที่ทำอยู่ ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่างๆ

3) ปฏิกริยาตอบสนอง (Response) หมายถึง ปฏิกริยาของเกษตรกร กลุ่มหรือองค์กรที่ได้จากการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม จนทำให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้และประสบการณ์เดิมเพื่อสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้กับเกษตรกร กลุ่มหรือองค์กร

2.3 ประเภทของการเรียนรู้

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556 : 26-27) กล่าวถึง ประเภทของการเรียนรู้ ขององค์กร มี 3 ประเภท คือ

1) การเรียนรู้เชิงปรับตัว เกิดขึ้นเมื่อตัวบุคคล ทีมหรือองค์กร ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ ที่กระทำไปโดยอาศัยผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นหลักนำไปสู่การประเมินผลและสู่การพิจารณาไตร่ตรองเพื่อจัดการกับปัญหาความยากลำบาก

2) การเรียนรู้เชิงคาดการณ์ เกิดขึ้นเมื่อองค์กรคาดการณ์ถึงอนาคตในหลากหลายรูปแบบ โดยพยายามหลีกเลี่ยงผลลัพธ์และประสบการณ์ในทางลบด้วยการระบุโอกาสที่ดีที่สุดในอนาคตพร้อมๆ กับการค้นหาหนทางที่จะบรรลุผลสำเร็จให้ได้ ทำให้เราสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้เชิงรุกและสร้างสรรค์

3) การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาจริงๆ เน้นไปที่แสวงหาความจริงและดำเนินการตามหนทางของการแก้ปัญหาให้เกิดผลสำเร็จ ซึ่งเป็นวิธีเชิงการเรียนรู้วิธีหนึ่งทำให้เกษตรกร และองค์กรสามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้น ทั้งยังสามารถประเมิน และแก้ปัญหาต่างๆ ได้เป็นอย่างดี โดยนำเอาการสร้าง และการตั้งคำถามใหม่ๆ เกี่ยวกับความรู้ที่มีอยู่

และการพิจารณาไตร่ตรองเกี่ยวกับการกระทำที่เกิดขึ้นทั้งระหว่าง หน้าและหลังการแก้ปัญหา มารวมเข้าด้วยกัน

2.4 กระบวนการเรียนรู้

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556 : 3) ให้ความหมาย กระบวนการเรียนรู้ (Learning process) หมายถึง การดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน หรือการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้เกษตรกรเกิดการ เรียนรู้ เกิดความรู้และความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556 : 75) กล่าวว่า หลักการสร้างกระบวนการเรียนรู้ สำหรับ นักส่งเสริมการเกษตรจะใช้วิธีการสร้างกระบวนการเรียนรู้หลัก ๆ 3 วิธี คือ

- 1) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร เช่น การจัดประชุมกลุ่มย่อย จัด ประชุมสัมมนา หรือจัดเวทีเปิดการเรียนรู้
- 2) การพาเกษตรกรไปศึกษาดูงานกลุ่ม หรือองค์กรที่ประสบผลสำเร็จ
- 3) การจัดฝึกอบรม ตามความสนใจของเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556 : 3-5) ได้ให้ความหมาย กระบวนการเรียนรู้ที่ยึดเกษตรกร เป็นศูนย์กลาง หมายถึง การดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เกษตรกรมีส่วนร่วมใน กระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอนตั้งแต่การออกแบบการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล การจัดการเรียนรู้ เพื่อตอบสนองหรือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของเกษตรกร

ลักษณะของกระบวนการเรียนรู้ที่ยึดเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง มีลักษณะดังนี้

- 1) เป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต เพราะเกษตรกรจำเป็นต้องเรียนรู้เสมอ เพื่อพัฒนาชีวิตจิตใจของตนเอง
- 2) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นได้ทั้งการคิด วิเคราะห์สถานการณ์ วางแผนในการ แก้ไขปัญหาและพัฒนา ดำเนินการตามแผนรวมถึงประเมินผลเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ด้วย ตนเอง
- 3) เป็นกระบวนการที่เกษตรกรใช้ในการสร้างความเข้าใจหรือการสร้าง ความหมายของสิ่งต่างๆ ให้แก่ตนเอง ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้มิใช่เป็นเพียงการรับข้อมูลหรือ ประสบการณ์เท่านั้น แต่เป็นกระบวนการของการจัดการและใช้ประโยชน์จากข้อมูลและ ประสบการณ์
- 4) เป็นกระบวนการทางสังคม เนื่องจากเกษตรกรอยู่ในสังคมที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน ตลอดเวลา การพบปะ พูดคุย แลกเปลี่ยน จึงสามารถกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ขยายมุมมองและ ขอบเขตของความรู้ ซึ่งเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา สถานที่ ทั้งในครอบครัว ชุมชน และในแปลง ฯลฯ

5) เป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต บริบทสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของเกษตรกร

6) เป็นกระบวนการสร้างความเปลี่ยนแปลง โดยกระตุ้นให้เกษตรกรสนใจ แสวงหาความรู้ เกิดความใฝ่รู้ เรียนรู้ รวมทั้งไม่ตัดสินสิ่งต่างๆ จากปรากฏการณ์ที่เห็นก่อนที่จะคิดใคร่ครวญถึงสาเหตุ ที่มาที่ไป และปัจจัยเงื่อนไขต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อเกษตรกรสามารถสร้างความรู้ขึ้นใช้เอง ได้ค้นพบสิ่งที่เป็นความจริงด้วยตนเอง จะสามารถคิดด้วยความรู้สึกอิสระโดยปราศจากความกลัว (เกิดปัญญา) และกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก คือการเปลี่ยนแปลงภายใน ได้แก่ ปริมาณความรู้ ความคิด ทักษะ ค่านิยม จิตสำนึก เป็นต้น ส่วนการเปลี่ยนแปลงภายนอก ได้แก่ พฤติกรรม ทักษะ และความชำนาญ เป็นต้น

2.5 การจัดการเรียนรู้

บ้ำเพ็ญ เขียวหวาน (2557 : 4) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จะต้องตอบสนองปัญหา ความต้องการของเขา ผู้เรียนร่วมคิด ร่วมออกแบบ ร่วมจัดการ ขับเคลื่อน ร่วมเป็นเจ้าของ ร่วมทบทวน ร่วมติดตาม ร่วมกำกับ โดยมุ่งให้เกิดผลกับเขาเป็นหลัก

บ้ำเพ็ญ เขียวหวาน (2557 : 3) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้ เป็นการผสมผสาน

- 1) วิธีการ รูปแบบ ช่องทางเรียนรู้
- 2) คน ทีม หน่วยงานขับเคลื่อน
- 3) ความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เรียน
- 4) ทรัพยากรที่ใช้
- 5) แผนงาน โครงการ

ในขณะที่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรม จะมีจุดเน้นในประเด็น

- 1) เน้นและให้ความสำคัญที่ตัวผู้เรียนเป็นอันดับแรก (ไม่เน้นเฉพาะความสำเร็จของงาน)
- 2) เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองและกลุ่ม
- 3) เน้นการมีส่วนร่วมจากกิจกรรมเป็นสื่อ
- 4) ให้บรรยากาศที่ดี
- 5) นักพัฒนาตั้งคำถาม สร้างเงื่อนไขให้คิด
- 6) จะมีข้อสรุปหลากหลาย
- 7) ขยายผลถึงกิจกรรม-เรื่องอื่น ๆ ต่อไป

2.6 วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย

กรมส่งเสริมการเกษตร (2557 : 11) กล่าวถึง วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับวิถีชีวิต และความต้องการของเกษตรกร โดยการเรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ ซึ่งสื่อที่ใช้ในงานส่งเสริมการเกษตร แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- (1) สื่อประเภทวัสดุอุปกรณ์ เช่น วัสดุกราฟิก (ประกอบด้วยแผ่นภูมิ แผนที่ โปสเตอร์ ภาพถ่ายการ์ตูน และภาพพลิก) ป้ายนิเทศ สมุดภาพ หุ่นจำลอง และตัวอย่างของจริง เป็นต้น
- (2) สื่อกิจกรรม เช่น การปฏิบัติจริง การจัดเวทีชุมชน การสาธิต การจัดนิทรรศการ การจัดทัศนศึกษา การประกวด และการรณรงค์ เป็นต้น

สื่อกิจกรรมที่นิยมใช้ในงานส่งเสริมการเกษตรมีดังนี้

1) การปฏิบัติจริง เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากประสบการณ์ในงานที่ดำเนินการอยู่ โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกษตรกรเห็นว่าเป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยเริ่มจากการรวมกลุ่มของเกษตรกรที่ประสบปัญหาเดียวกัน ร่วมกันค้นหาวิธีการแก้ปัญหาสำคัญบางอย่างที่เกิดขึ้น ด้วยการทำความเข้าใจในกิจกรรมตลอดทั้งกระบวนการ การระบุปัญหา ตั้งคำถาม ค้นหาแนวทางแก้ไข แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน ไปทดลองปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา

2) การจัดเวทีชุมชน เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนซึ่งต้องเริ่มจากสิ่งที่ชุมชนมีอยู่ เรียนรู้จากภายนอกชุมชนและนำมาปรับปรุงประยุกต์ใช้ในชุมชน การจัดเวทีชุมชนเพื่อให้เกษตรกรสามารถเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลในการพัฒนาการเกษตรของกลุ่มหรือชุมชน ซึ่งต้องมีการจัดอย่างต่อเนื่อง โดยมีแกนนำของชุมชน

3) การศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบ เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้แก่ชุมชน โดยให้ชุมชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนา เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเดียวกัน ทำให้ผู้พูดและผู้ฟังได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จากการได้เห็นตัวอย่างของจริง ซึ่งอาจเป็นการศึกษาดูงานภายในชุมชนหรือการศึกษาดูงานภายนอกชุมชน แล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชุมชนตนเอง

การจัดการเรียนรู้ประเภทนี้ เน้นให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการแสดงออก และเกษตรกรสามารถรับสื่อได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งทางหูและตา โดยนำสื่อทั้งประเภทวัสดุอุปกรณ์ และประเภทกิจกรรมมาจัดให้ประสมกลมกลืนกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้

2.7 หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

รุ่งอรุณ ไสยโสภณ (2557) กล่าวว่า iva หลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ มีดังนี้

- 1) พิจารณาและให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในการเรียน (Motivation to learn) นั่นคือ บุคคลจะเรียนรู้ได้ดี ถ้าหากมีความต้องการในการเรียนสิ่งนั้น ๆ
 - 2) สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ (Learning Environment) ต้องมีความสะดวกสบายเหมาะสมตลอดจนได้รับความไว้วางใจและการให้เกียรติผู้เรียน (Trust and Respect)
 - 3) ควรคำนึงถึง ความต้องการในการเรียนของแต่ละบุคคล และรูปแบบของการเรียนรู้ (Learning Style) ที่มีความหลากหลาย
 - 4) ต้องคำนึงถึง ความรู้เดิมและประสบการณ์ (Experience) อันมีคุณค่า
 - 5) ควรได้พิจารณาถึงการดูแลและให้ความสำคัญกับเนื้อหาและ กิจกรรมในการเรียนรู้ (Learning Content and Activities)
 - 6) ให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาที่สอดคล้องกับความจริง (Realistic Problems) และนำการเรียนรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา
 - 7) ต้องให้การเอาใจใส่กับการมีส่วนร่วมทั้งทางด้านสติปัญญาและทางด้านร่างกาย ในการจัดกิจกรรมเรียนรู้
 - 8) ควรให้มีเวลาพอเพียงในการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ข้อมูลใหม่ ๆ การฝึกทักษะใหม่ๆ และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
 - 9) ให้โอกาสในการฝึกภาคปฏิบัติจนเกิดผลดีหรือการนำความรู้ไปประยุกต์ได้
 - 10) ให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพ หรือ สมรรถภาพในการเรียนรู้ จนกระทั่งเขาได้เห็นถึงความก้าวหน้า สามารถบรรลุเป้าหมายได้
 - 11) บุคคลจะเชื่อมั่นในความรู้ที่เกิดจากตนเองมากกว่าคนอื่นบอก
 - 12) บุคคลจะยอมรับความคิดและพฤติกรรมใหม่ เมื่อบุคคลนั้นยอมรับว่าเป็นสมาชิกของสังคมและได้สื่อสารตกลงถึงความคาดหวังและบทบาทใหม่ร่วมกัน
- บำเพ็ญ เขียวหวาน (2557 : 17-18) กล่าวว่า การเรียนรู้ของชาวบ้าน ชาวบ้านจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อ

- 1) มีการย้า ฝึกฝน ได้ทำบ่อย ๆ
- 2) สิ่งเรียนรู้เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม
- 3) เห็นความจำเป็นที่จะต้องเรียน
- 4) เป็นประโยชน์กับอนาคตอันใกล้
- 5) มุ่งแก้ปัญหาในชีวิตมากกว่าเรียนรู้เนื้อหา

- 6) เขาสามารถขยายผลการเรียนรู้ได้ทันที
- 7) ไม่เป็นที่แข่งขันให้อับอายขายหน้า
- 8) มีการปรับกระบวนการสอนให้เหมาะสม
- 9) เรียนจากประสบการณ์ การกระทำ

2.8 ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556 : 5-6) ได้สรุปปัจจัยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ที่ขีดเกษตรกรเป็นศูนย์กลาง มีดังนี้

- 1) การเปิดโอกาสให้เรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้จะเกิดได้ดี โดยการจัดกระบวนการที่เปิดโอกาสให้เกษตรกรได้เรียนรู้ ได้คิด จากหลากหลายวิธีการทั้งจากสื่อ การลงมือปฏิบัติจริง และที่สำคัญคือมีการสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน
 - 2) ความแตกต่างของเกษตรกร คำนึงถึงแตกต่างระหว่างเกษตรกรในด้านความสามารถระหว่างสติปัญญา อารมณ์ สังคม ความพร้อมของร่างกาย จิตใจ และสร้างโอกาสให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง
 - 3) เนื้อหาสาระ การเรียนรู้มีความสอดคล้องกับวัย ความถนัดและความสนใจของเกษตรกร
 - 4) แหล่งเรียนรู้ มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพียงพอที่จะทำให้เกษตรกรได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ตามความถนัดและความสนใจ
 - 5) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกร มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ห่วงใย มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ คือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถ่ายทอดความคิดไปสู่การแก้ปัญหาาร่วมกัน
 - 6) ความศรัทธาต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เกษตรกรมีความศรัทธาต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีใจรักที่จะเรียนรู้ สนใจในสาระที่เรียน รวมทั้งสนใจสนใจในกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต้องมีความเชื่อว่าเกษตรกรสามารถเรียนรู้ได้ด้วยวิธีการเรียนรู้ที่ต่างกัน
 - 7) ความเชื่อมโยงสาระและกระบวนการเรียนรู้กับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งเกษตรกรสามารถนำผลการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ สถานการณ์จริง
- บำเพ็ญ เขียวหวาน (2557 : 6) กล่าวถึง กลไกขับเคลื่อนให้สำเร็จ จะต้อง
- 1) มีปฏิบัติกรต้นแบบเป็นตัวอย่างที่ดี
 - 2) มีวิทยากรผู้รู้

3) มีกระบวนการผู้จัดการเรียนรู้

4) มีผู้เรียนรู้ที่สนใจจะเรียนรู้

บำเพ็ญ เขียวหวาน (2557 : 7) กล่าวว่า ปัจจัยเอื้อของกรมส่งเสริมการเกษตรต่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล สามารถพัฒนาเกษตรกร บุคลากรและสร้างนวัตกรรมในการส่งเสริม โดยสรุป มีปัจจัยเอื้อของกรมส่งเสริมการเกษตร มีดังนี้

1) มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ มีความเชี่ยวชาญหลายด้าน สามารถบูรณาการได้

2) มีผู้รู้ มีเกษตรกรต้นแบบที่เป็นเครือข่าย

3) มีรูปธรรม มีตัวอย่างให้นำมาจัดการเรียนรู้ได้

4) เจ้าหน้าที่เราเป็นคนรุ่นใหม่ ใฝ่รู้ อยากทำเป็น ทำได้ ทำท่าย

5) ใช้ IT นำมาเป็นเครื่องมือได้ทั้งส่วนกลางและพื้นที่

6) มีสื่อมากมาย ของเรา ของเพื่อน มีบทเรียน มีอุปกรณ์ เครื่องมือ เอามาใช้ได้

7) มีการจัดกิจกรรม อบรม พัฒนาด้านต่าง ๆ หลายหลักสูตร

8) มีภาคีเครือข่าย หน่วยงาน องค์กร สถาบันการศึกษาที่เชื่อมโยงได้

9) ระบบ MRCF สอดรับกับการพัฒนา

3. แนวคิดเกี่ยวกับ Young Smart Farmer และการประเมินศักยภาพของ Young Smart Farmer ตามแนวทางของกรมส่งเสริมการเกษตร

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับ Young Smart Farmer

กรมส่งเสริมการเกษตร (2556) ได้อธิบายถึง เกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ว่า หมายถึง ผู้ที่มีความสนใจหรือประกอบอาชีพทางด้าน การเกษตร ไม่จำกัดเพศ อายุ ระหว่าง 17-45 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป และเป็น Smart Farmer เนื่องจากผลจากการคัดกรองสามารถผ่านคุณสมบัติด้านรายได้ที่ไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และผ่านคุณสมบัติพื้นฐานครบทั้ง 6 ข้อ โดยผ่านตัวบ่งชี้อย่างน้อย 1 ตัวในแต่ละคุณสมบัติ นอกจากนี้ให้รวมถึงคำจำกัดความของเกษตรกรรุ่นใหม่ตามคำนิยามของหน่วยงานต่างๆ ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีกิจกรรมและโครงการในการสร้าง ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่รวมทั้งโครงการบ่มเพาะผู้ประกอบการรุ่นใหม่ ภายใต้ความร่วมมือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ในโครงการนำร่องกองทุนตั้งตัวได้และเกษตรกรปราดเปรื่อง (Smart Farmer)

การประเมินศักยภาพของ **Young Smart Farmer** ตามแนวทางของกรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร (2556) ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินศักยภาพของ **Young Smart Farmer** ไว้ดังนี้

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรม
1. มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่	1.1 สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้	- เคยได้รับเชิญเป็นวิทยากรในเวทีต่างๆ - เคยให้คำปรึกษากับเกษตรกรรายอื่นๆ
2. มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ	2.1 สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ เช่น Internet Mobile Phone Smart Phone เป็นต้น	- รู้จักและติดต่อเจ้าหน้าที่ของ กษ. เพื่อสอบถามข้อมูลต่างๆ เป็นประจำ - ใช้งาน Internet ผ่านอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อสืบค้นข้อมูลการเกษตรได้
	2.2 มีการบันทึกข้อมูลและใช้ข้อมูลมา ประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อนเริ่ม ดำเนินการและบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด	- มีบันทึกหรือบัญชีครัวเรือน เพื่อวางแผนด้านการเงิน - มีบันทึกข้อมูลการผลิต การเก็บเกี่ยวและการจำหน่ายสินค้าเกษตรของครัวเรือน
	2.3 มีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาอาชีพของตนเองได้	- มีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาการปลูก การเลี้ยงหรือการ เก็บเกี่ยวให้เหมาะสมจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล - เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าเมื่อใช้ข้อมูลในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนเองแล้วทำให้ผลผลิตหรือ รายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรม
3. มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด	3.1 มีความสามารถในการบริหารจัดการ ปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน ฯลฯ	- มีวิธีการในการลดค่าใช้จ่าย ปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ทำปุ๋ยใช้เอง เป็นต้น - ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลักและจ้างแรงงานจากภายนอกตามความจำเป็น
	3.2 มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิต และการตลาด เพื่อให้ขายผลผลิตได้	- สามารถขายผลผลิตได้ทั้งหมด ไม่มีเหลือตกค้าง - มีคำสั่งซื้อผลผลิตล่วงหน้าชัดเจน ทำให้วางแผนการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง
	3.3 มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มี ประสิทธิภาพ (Zero waste management)	- มีการนำของเหลือจากการผลิตทางการเกษตรมาทำปุ๋ยหมัก หรือพลังงานชีวภาพ - มีการนำของเหลือจากการผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นสินค้าจำหน่าย
4. มีความตระหนัก ถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค	4.1 มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับ มาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือ มาตรฐานอื่นๆ	- มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานต่างๆ จากการได้รับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หรือการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง - เคยเข้าอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์หรือมาตรฐานอื่นๆ

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรม
	4.2 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับ มาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือ มาตรฐานอื่นๆ	- มีความตั้งใจที่จะผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับ มาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ - ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ แล้ว
5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม	5.1 มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy)	- ไม่เคยเผาตอซังหรือของเหลือจากการผลิตทางการเกษตร - ใช้ปุ๋ยชีวภาพและลดการใช้ปุ๋ยเคมี - ใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการจัดการศัตรูพืช ลดการใช้เคมีกำจัดศัตรูพืช
	5.2 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคม อย่างต่อเนื่อง	- มีการบริจาคทรัพย์สินหรือสิ่งของต่างๆ ให้กับบุคคล วัด หรือสถานศึกษาในชุมชน - เคยร่วมกับชุมชนในการบำเพ็ญประโยชน์ในสถานที่ และในโอกาสต่างๆ
6. มีความภูมิใจใน ความเป็นเกษตรกร	6.1 มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร	- ทำกิจกรรมทางการเกษตรในแปลงด้วยตนเองและครอบครัวมากกว่าการจ้างแรงงานจากภายนอก - มีการปรับปรุงกระบวนการผลิตทางการเกษตรให้ดีขึ้นจากข้อมูลหรือองค์ความรู้ที่ได้รับเพิ่มเติม

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้	ตัวอย่างพฤติกรรม
	6.2 รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป	- มีการสืบทอดมรดกพื้นที่ทำการเกษตรของครัวเรือนจากรุ่นสู่รุ่น - เคยสอนสมาชิกในครัวเรือนให้มีความรักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตร
	6.3 มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร	- เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าสามารถแก้ไขหรือจัดการกับปัญหาต่างๆ ในระหว่างการผลิตได้ - เกษตรกรสามารถยืนยันได้ว่าผลจากการประกอบอาชีพการเกษตรทำให้มีรายได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

4. สภาพทั่วไปด้านการเกษตรของจังหวัดเลย

4.1 สภาพทั่วไป

ที่ตั้งและขนาดของจังหวัดเลย

ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 520 กม. มีเนื้อที่ประมาณ 11,424 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 7,140,382 ไร่

4.2 ด้านการเกษตร

จังหวัดเลยมีพื้นที่เพาะปลูกพืชทั้งสิ้น 2,795,203 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 39.15 ของพื้นที่จังหวัด (สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย :2557) สามารถแยกพื้นที่ปลูกได้ดังนี้

1) ี่นา	พื้นที่ 466,446 ไร่	คิดเป็นร้อยละ 16.6
2) พืชไร่	พื้นที่ 1,401,554 ไร่	คิดเป็นร้อยละ 49.7
3) ไม้ผล ไม้ยืนต้น	พื้นที่ 222,352 ไร่	คิดเป็นร้อยละ 7.9
4) ยางพารา	พื้นที่ 707,863 ไร่	คิดเป็นร้อยละ 25.1
5) พืชผักและไม้ดอกไม้ประดับ	พื้นที่ 19,520 ไร่	คิดเป็นร้อยละ 0.7

ตารางที่ 2.1 แสดงพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดเลย ปี 56/57

พืชเศรษฐกิจ	พื้นที่ ปลูก(ไร่)	พื้นที่ เสียหาย	พื้นที่ เก็บเกี่ยว ผลผลิต/ ไร่	ราคาเฉลี่ย (บาท/ ก.ก.)	ผลผลิต/ ไร่ (ก.ก./ ไร่)	ผลผลิต/ ตัน	มูลค่า (ล้านบาท)
ข้าวนาปี	466,446	193	466,253	15.27	465.4	221,425.5	3,304.86
ข้าวโพด	729,874	11,624	718,250	7.83	675.2	484,966	3,796.8
อ้อย	206,767	-	215,673	0.0	11,154.1	2,405,631	2,869.30
มัน	381,735	8	381,726	2.04	3,648.8	1,392,850	2,835.80
ลำปะหลัง							
ยางพารา	707,863	95	226,289	84.50	287.3	65,003.40	5,493.06

นอกจากนั้น ยังมีกลุ่มสินค้าไม้ผล ไม้ยืนต้น มีมูลค่ารวม 2,382.80 ล้านบาท ซึ่งมีสินค้าที่สำคัญ ได้แก่ มะขาม มะม่วง ลำไย ก้อยน้ำหวาน และ สับปะรด สำหรับพืชเศรษฐกิจที่จะมีบทบาทสำคัญต่อจังหวัดเลย ในอนาคต คือ ยางพารา ซึ่งในปัจจุบันมีพื้นที่ปลูกทั้งสิ้น 707,863 ไร่ เป็นพื้นที่เปิดกรีด 226,289 ไร่

5. ความเป็นมาของโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ของกรมส่งเสริมการเกษตร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2551) ได้กล่าวถึง ความเป็นมาโครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer)

ตามที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาแบบบูรณาการที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และให้ความสำคัญต่อการบูรณาการงานของภาคีจากทุกภาคส่วนในระบบสังคมในการมีส่วนร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมอย่างต่อเนื่องที่ขับเคลื่อนด้วยการเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถาบันศาสนา การศึกษาเสริมสร้างบริการสุขภาพอย่างสมดุลระหว่างการสร้างเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพ และสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และ 2) เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน เชื่อมโยงเป็น

1) การประชุมเพื่อปรับหลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรคลีนลูกใหม่ โดยกรมส่งเสริมการเกษตร จัดประชุมเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ระดับกรม เขต และจังหวัด เพื่อจัดทำและพัฒนาหลักสูตร “การพัฒนาเกษตรกรคลีนลูกใหม่ ปี 2552”

2) การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสร้างเกษตรกรคลีนลูกใหม่ระดับเขต ประเด็นการประชุมประกอบด้วย บทบาทการปฏิบัติงานของเขตต่อโครงการ แนวทางการพัฒนาเกษตรกรคลีนลูกใหม่ระดับเขต การจัดเวทีเรียนรู้การดำเนินธุรกิจฟาร์มระดับจังหวัด สรุปประเด็นปัญหาการปฏิบัติงาน ข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไขและประเด็นอื่นๆ

3) กิจกรรมการจัดเวทีเรียนรู้การดำเนินธุรกิจฟาร์มโดยมอบหมายให้สำนักงานเกษตรจังหวัดจัดเวทีเรียนรู้การดำเนินธุรกิจฟาร์ม แก่เกษตรกรคลีนลูกใหม่ผู้ผ่านการอบรม ปี 2551 ซึ่งประเด็นการจัดเวทีเรียนรู้ประกอบด้วยแนวทางการดำเนินธุรกิจฟาร์ม ระดมความคิดในการพัฒนาด้านธุรกิจฟาร์มของแต่ละจังหวัด สรุปปัญหาอุปสรรคการดำเนินงาน แนวทางการแก้ไขและประเด็นอื่นๆ

4) กิจกรรมจัดงานวันสาธิตในไร่นา โดยบูรณาการเกษตรกรเป้าหมายกับสำนักงานปศุสัตว์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรวม จำนวน 1 ครั้ง 1 วัน

ในปี พ.ศ. 2553 กรมส่งเสริมการเกษตร.2553 ได้กล่าวถึง การดำเนินงานโครงการพัฒนากลุ่มยุวเกษตรกรและเกษตรกรคลีนลูกใหม่ มีกิจกรรมที่มอบหมายให้สำนักงานเกษตรจังหวัดดำเนินการ 2 กิจกรรมได้แก่

1) กิจกรรมถ่ายทอดความรู้และฝึกทักษะกระบวนการกลุ่มยุวเกษตรกร (จัดตั้งกลุ่มยุวเกษตรกร 1 กลุ่ม 30 คน) เน้นเป้าหมายโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน กลุ่มยุวเกษตรกรนอกโรงเรียน เป็นหลัก

2) กิจกรรม การศึกษาเรียนรู้กระบวนการกลุ่มยุวเกษตรกร จังหวัด ได้อนุมัติให้ทุกอำเภอคัดเลือกผู้แทนยุวเกษตรกร

ในส่วนของกรมส่งเสริมการเกษตร ส่วนกลางมีกิจกรรมการจัดอบรมเกษตรกรคลีนลูกใหม่ หลักสูตรการบริหารธุรกิจ ดำเนินการโดยส่วนกลาง

ในปี พ.ศ. 2554 กรมส่งเสริมการเกษตร.2554 ได้กล่าวถึง การดำเนินโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เน้นการสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่และพัฒนากลุ่มยุวเกษตรกรให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการทางการเกษตร ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นและเป็นกำลังสำคัญของภาคเกษตรในอนาคต โดยให้ความรู้และพัฒนาทักษะทางการเกษตร ปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการเกษตร และคัดเลือกเยาวชนที่มีศักยภาพและพัฒนาสมรรถนะในทุก ๆ ด้านอย่างต่อเนื่อง เพื่อ

พัฒนาให้เป็น Smart Farmer กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย เยาวชน เยาวชนเกษตร ยูวเกษตรกร ทายาทเกษตรกร ผู้เริ่มต้นประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทายาทเกษตรกรจากกลุ่มส่งเสริมอาชีพหรือสถาบันเกษตรกร เช่น กลุ่มเกษตรกร และกลุ่มสหกรณ์ ฯลฯ ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร และการบริการในการแข่งขันระดับประเทศ

โดยแบ่งบุคคลเป้าหมาย เป็น 3 ระดับ เพื่อคัดเลือกหลักสูตรการพัฒนาให้เหมาะสม คือ **ขั้นพื้นฐาน** ประกอบด้วย ทายาทเกษตรกร เยาวชน เยาวชนเกษตร และผู้สนใจทำอาชีพเกษตร

ดำเนินการอบรมในระดับจังหวัด จำนวน 5 วัน ประกอบด้วยวิชาความรู้เกี่ยวกับ

- การผลิตพืช สัตว์เศรษฐกิจ
- กิจกรรมเพิ่มรายได้ เช่น การแปรรูป การบรรจุหีบห่อ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ฯลฯ
- การสหกรณ์
- บันทึกร/บัญชีครัวเรือน และบันทึก/บัญชีฟาร์ม

ขั้นกลาง ประกอบด้วย ผู้เริ่มต้นประกอบอาชีพเกษตร นักศึกษาเกษตรระดับ ปวช. ปวส. และปริญญาตรี

ดำเนินการอบรมในระดับเขต จำนวน 4 วัน หลักสูตรประกอบด้วย

- ระบบการเกษตร
- การจัดการฟาร์ม
- การตลาดเบื้องต้น
- ธุรกิจเกษตร
- การสหกรณ์
- บัญชีฟาร์มธุรกิจ/บริษัท
- สารสนเทศ (IT)

ขั้นก้าวหน้า ประกอบด้วย เกษตรกรคลื่นลูกใหม่ อบรมในระดับประเทศ จำนวน 3 วัน หลักสูตรประกอบด้วย

- Mini MBA
- เครือข่ายธุรกิจในประเทศและต่างประเทศ
- Logistics
- กฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- ความรู้ใน/ต่างประเทศ

โดยเกษตรกรรุ่นใหม่ นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปพัฒนาการดำเนินกิจกรรม การเกษตรของตนเอง พร้อมทั้งทำการบันทึกการดำเนินกิจกรรมการเกษตรลงในสมุดบันทึก กิจกรรมฟาร์ม และบันทึกบัญชีฟาร์มด้วย และสวนกลางยังได้จัดกิจกรรมสัมมนาสรุปผลการสร้าง และพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อสรุปรวบรวมผลการดำเนินงาน รับทราบปัญหาอุปสรรคในการ ดำเนินงาน และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงวิธีการดำเนินงาน โครงการในปีต่อไป

ในปี พ.ศ. 2555 กรมส่งเสริมการเกษตร.2555 ได้กล่าวถึงการดำเนินโครงการสร้าง และพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ มีกิจกรรมดังนี้

1. จังหวัดจัดอบรมหลักสูตรเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต 1 ครั้ง 3 วัน

กรอบหลักสูตรสำหรับการอบรมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

- การผลิตปุ๋ยเพื่อลดต้นทุนการผลิต
- การใช้สารอินทรีย์ชีวภาพในเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
- การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยชีววิธี
- การเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง
- การจัดทำบัญชีฟาร์ม
- การวางแผนการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
- การแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต
- มาตรฐานการผลิตเพื่อให้ได้รับการรับรองตามหลัก GAP
- กระบวนการเรียนรู้แบบโรงเรียนเกษตรกร

2. จังหวัดปรับปรุงแปลงหรือแหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการคัดเลือกใน อำเภอ ๆ ละ 1

แหล่ง คัดเลือกแปลงหรือแหล่งเรียนรู้ จากศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หรือศูนย์เรียนรู้ชมรมยุว เกษตรกรผู้ผ่านการฝึกงานในครอบครัวเกษตรกรญี่ปุ่น หรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ ที่จังหวัดพิจารณาแล้ว เห็นว่ามีศักยภาพ เพื่อปรับปรุงให้เป็นแหล่งเรียนรู้ ให้แล้วเสร็จในเดือนมิถุนายน 2555 โดยมี หลักเกณฑ์ ดังนี้

- วิทยาการของแหล่งเรียนรู้ต้องมีความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ เป็นผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต หรือหลักสูตรการเพิ่มประสิทธิภาพการ บริหารจัดการธุรกิจ

- พื้นที่ตั้งแหล่งเรียนรู้ต้องมีความสะดวกในการเข้าถึงเพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่ และบุคคลทั่วไปสามารถเข้าศึกษาในพื้นที่ได้ตลอด

- ต้องมีความหลากหลายภายในแหล่งเรียนรู้และสามารถพัฒนาต่อยอดได้
- 3. เขตจัดอบรมหลักสูตรเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการธุรกิจ เขต ๑

ละ 1 ครั้ง 5 วัน

กรอบหลักสูตรสำหรับการอบรมการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการธุรกิจ

- การจัดการผลผลิตก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต
- การวางแผนและจัดการเพื่อลดความเสี่ยงในด้านการตลาดสำหรับสินค้าเกษตร
- สุขอนามัยในการผลิตพืชและมาตรการในการกีดกันทางการค้าของคู่ค้าระหว่างประเทศ
- การพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต
- อนาคตธุรกิจเกษตรไทยในเวทีการค้าโลก
- การบริหารจัดการเพื่อการค้าและการลงทุนด้านการเกษตร
- การเขียนโครงการเพื่อขอสินเชื่อเพื่อการลงทุน
- สารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการธุรกิจเกษตร (การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต)
- จริยธรรมทั่วไปสำหรับการทำธุรกิจ

- 4. เขตจัดเวทีเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ เขต ๑ ละ 1 ครั้ง 3 วัน

ในปี พ.ศ. 2556 กรมส่งเสริมการเกษตร.2556 ได้กล่าวถึงการดำเนินโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าร่วมโครงการรายใหม่ต้องมีคุณสมบัติทั่วไป ดังนี้

1. เป็นผู้ทำการเกษตร อายุ 17-45 ปี นับถึงวันเปิดรับสมัคร หรือบุคคลเป้าหมายตามโครงการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ปี 2556 ของหน่วยงานบูรณาการ เช่น สำนักงานปฎิรูปที่ดิน เพื่อการเกษตรกรรม เป็นต้น ซึ่งมีคุณสมบัติตามที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนด

2. จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้นไป
3. มีที่ดินเป็นของตนเองหรือของครอบครัว
4. มีความสนใจและรักที่จะทำอาชีพด้านการเกษตร
5. การบูรณาการเป้าหมายทางวิชาการกับหน่วยงานภาคี

1) สปก. ซึ่งเป็เป้าหมายการบูรณาการรายจังหวัด และดำเนินการกำหนดหลักสูตร การอบรมในส่วนที่ สปก.รับผิดชอบ

2) จังหวัดบูรณาการทางวิชาการร่วมกับหน่วยงานภาคีในหลักสูตรการอบรมที่ สปก.จัดขึ้น

1.กิจกรรมอบรมเกษตรกรรุ่นใหม่รายใหม่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556

กรมส่งเสริมการเกษตรมอบหมายให้สำนักงานจังหวัดจัดอบรมหลักสูตรเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต จำนวน 1 ครั้ง 3 วัน โดยเป็นเป้าหมายใหม่ทั้งหมดในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556

กรอบหลักสูตรสำหรับการอบรมการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

- การผลิตปุ๋ยเพื่อลดต้นทุนการผลิต
- การใช้สารอินทรีย์ชีวภาพในเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
- การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยชีววิธี
- การเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง
- การจัดทำบัญชีฟาร์ม
- การวางแผนการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
- การแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต
- มาตรฐานการผลิตเพื่อให้ได้รับการรับรองตามหลัก GAP
- กระบวนการเรียนรู้แบบโรงเรียนเกษตรกร

2.อบรมเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่รายเดิม (รายเดิมจากปีงบประมาณ พ.ศ.

2555)

2.1 กรมส่งเสริมการเกษตรมอบหมายให้สำนักงานเกษตร จังหวัดจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับจังหวัดๆ ละ 1 ครั้ง จำนวน 2 วัน โดยคัดเลือกจากเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ผ่านมาการอบรมหลักสูตรเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในปีงบประมาณ พ.ศ. 2555

2.2 จัดอบรมหลักสูตรการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการธุรกิจ

จังหวัดจัดอบรมหลักสูตรการบริหารจัดการธุรกิจ 1 ครั้ง จำนวน 3 วัน โดยจัดอบรมให้กับผู้ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับจังหวัด
กรอบหลักสูตรสำหรับการอบรมการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการธุรกิจ

- การจัดการผลผลิตก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต
- การวางแผนและจัดการเพื่อลดความเสี่ยงในด้านการตลาดสำหรับสินค้าเกษตร
- สุขอนามัยในการผลิตพืชและมาตรการในการกีดกันทางการค้าของคู่ค้าระหว่างประเทศ
- การพัฒนาบรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต
- อนาคตธุรกิจเกษตรไทยในเวทีการค้าโลก
- การบริหารจัดการเพื่อการค้าและการลงทุนด้านการเกษตร
- การเขียนโครงการเพื่อขอสินเชื่อเพื่อการลงทุน
- สารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการธุรกิจเกษตร (การสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต)
- จริยธรรมทั่วไปสำหรับการทำธุรกิจ

3. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับเขต

สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขต จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับเขต 1 ครั้ง จำนวน 2 วัน โดยจัดอบรมให้กับประธานเครือข่าย เลขานุการเครือข่าย หรือผู้แทนเครือข่ายระดับจังหวัดในเขตที่รับผิดชอบ การอบรมเชิงปฏิบัติการเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดเป็นเครือข่ายเกษตรกรรุ่นใหม่ระดับเขตเป็นการต่อยอดองค์ความรู้และเครือข่ายระดับจังหวัด เพื่อให้มีเครือข่ายที่กว้างขึ้นเตรียมพร้อมสู่เครือข่ายทางธุรกิจในระดับสากล ดังนั้น การอบรมหลักสูตรนี้จึงสามารถปรับเปลี่ยนเนื้อหาการอบรมให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมและความต้องการของเกษตรกร โดยให้คงไว้ซึ่งหลักการในการสร้างเครือข่ายให้เกิดขึ้นมีผู้แทนเครือข่ายในการประสานงาน สามารถติดตามการดำเนินงานเครือข่ายได้

ในปี พ.ศ. 2557 กรมส่งเสริมการเกษตร.2557 ได้กล่าวถึง กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ อยู่ภายใต้กิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ยุวเกษตรกรสู่ความเป็นผู้นำด้านการเกษตร โครงการส่งเสริมและพัฒนากลุ่มยุวเกษตรกร มีกิจกรรมได้แก่

- 1) สัมมนาเชิงปฏิบัติการจัดทำหลักสูตรการพัฒนา Young Smart Farmer จัด โดยกรมส่งเสริมการเกษตร
- 2) สัมมนาเชิงปฏิบัติการพัฒนา Young Smart Farmer กรมส่งเสริมการเกษตรแจ้งจังหวัดและเขตคัดเลือกเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ โครงการเข้าร่วมการสัมมนาโดยผู้เข้าร่วมสัมมนาต้องเป็นผู้ปฏิบัติงานโครงการจริงและเข้าร่วมสัมมนาด้วยตนเองทุกครั้ง

ระยะที่ 1 การปรับกระบวนการทัศน์และจัดทำแผนการพัฒนา

ระยะที่ 2 รายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานและปรับกระบวนการสนับสนุน
การเรียนรู้

ระยะที่ 3 การสรุปบทเรียนและประเมินผล

3) อบรมหลักสูตร Young Smart Farmer กรมส่งเสริมการเกษตรมอบหมายให้
สำนักงานเกษตรจังหวัดดำเนินการ จำนวน 3 ครั้งๆ ละ 2 วัน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- 1) ประชุมทีมงานและวางแผนการจัดอบรมตามกรอบหลักสูตร Young Smart Farmer
- 2) จังหวัดประชาสัมพันธ์ รับสมัคร และคัดเลือกเกษตรกรที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด ดังนี้

- (1) มีอายุไม่เกิน 45 ปี
- (2) มีที่ดินทำการเกษตร
- (3) มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ ต้องการทำการเกษตรและพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง
- (4) สมัครใจเข้าร่วมโครงการและต้องเข้าร่วมกิจกรรมตลอดระยะเวลาโครงการ

3) ดำเนินการจัดสัมมนาตามแผนที่กำหนด

ระยะที่ 1 การปรับกระบวนการทัศน์และสร้างแรงจูงใจ การจัดทำแผนชีวิต การผลิต/
การตลาด การสร้างเครือข่าย และการจัดหาช่องทางการเรียนรู้และการสื่อสาร

ระยะที่ 2 และ 3 รายงานความก้าวหน้าการเรียนรู้และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของ
Young Smart Farmer

ระยะที่ 4 การเสนอผลงานของ Young Smart Farmer การวางแผนอนาคต
การสร้างเครือข่าย การสรุปบทเรียนและประเมินผล

4) ติดตามผลการนำความรู้ไปปฏิบัติของเกษตรกรในทุกๆ ระยะ เพื่อใช้ในการ
สัมมนาเชิงปฏิบัติการพัฒนา Young Smart Farmer

5) สรุปและรายงานผลการอบรม ทำเนียบเกษตรกรผู้เข้าร่วมอบรม ทำเนียบ
วิทยากร และการติดตามผลการนำความรู้ไปปฏิบัติให้กรมส่งเสริมการเกษตรทราบ

4) สัมมนาเชิงปฏิบัติการสร้างเครือข่ายระดับเขต สำนักส่งเสริมและพัฒนาการ
เกษตรเขต เป็นผู้ดำเนินการ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- 1) ประชุมทีมงานและวางแผนการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการสร้างเครือข่ายระดับเขต
- 2) คัดเลือกเกษตรกรที่ผ่านการอบรมหลักสูตร Young Smart Farmer

3) ดำเนินการจัดสัมมนาตามแผนที่กำหนด โดยจัดมหกรรมผลงาน Young Smart Farmer และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างเครือข่าย Young Smart Farmer ระดับเขต

5) สัมมนาเชิงปฏิบัติการสร้างเครือข่ายระดับประเทศ กรมส่งเสริมการเกษตร
ดำเนินการ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- 1) ประชุมทีมงานและวางแผนการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการสร้างเครือข่ายระดับประเทศ
- 2) รับสมัครและคัดเลือกเกษตรกรที่ผ่านการสัมมนาเชิงปฏิบัติการสร้างเครือข่ายระดับเขต และเกษตรกรผู้ผ่าน โครงการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ
- 3) ดำเนินการจัดสัมมนาตามแผนที่กำหนด โดยจัดมหกรรมผลงาน Young Smart Farmer และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างเครือข่าย Young Smart Farmer ระดับประเทศ
- 4) สรุปและรายงานผลการสัมมนาและทำเนียบเครือข่าย Young Smart Farmer ระดับประเทศ

จัดทำสื่อการถ่ายทอดความรู้

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- 1) เขตและจังหวัดร่วมกันคัดเลือกและรวบรวมองค์ความรู้หรือเทคโนโลยีด้านการเกษตรที่มีคุณค่าและเป็นตัวอย่างที่ดีในการพัฒนาหรือเป็นต้นแบบให้แก่เกษตรกรอื่นๆ นำไปเป็นแบบอย่าง โดยพิจารณาจากเกษตรกรเป้าหมาย
- 2) วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านการเกษตรในข้อ 1) ให้มีความถูกต้อง ครบถ้วน และจัดทำเป็นสื่อถ่ายทอดความรู้และเผยแพร่แก่เกษตรกรอื่นๆ เขตละ 1 ชุด

ในปี พ.ศ. 2558 กรมส่งเสริมการเกษตร.2558 กิจกรรมพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ได้มาอยู่ภายใต้โครงการ พัฒนาองค์กรเกษตรกร กิจกรรม Young Smart Farmer โดยมีกิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนา Young Smart Farmer กรมส่งเสริมการเกษตร มอบหมายให้สำนักงานเกษตรจังหวัด จัดกระบวนการเรียนรู้ให้เกษตรกรรุ่นใหม่ จำนวน 2 ครั้งๆละ 2 วัน โดยเกษตรกรเป้าหมาย มีคุณสมบัติที่กำหนด ดังนี้

- (1) มีอายุระหว่าง 17 – 45 ปี
- (2) มีที่ดินทำการเกษตร
- (3) มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ ต้องการทำการเกษตร พัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิต

ตนเอง

(4) สนับสนุนเข้าร่วมโครงการและต้องเข้าร่วมกิจกรรมตลอดระยะเวลาโครงการ โดยแต่ละจังหวัดให้มีเกษตรกรที่ผ่านโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรผู้ความเป็นผู้นำด้านการเกษตร ปี 2557 อย่างน้อย 5 ราย และเน้นการให้ความสำคัญกับเกษตรกรในการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และออกแบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง แบ่งการจัดกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การปรับกระบวนการทัศน์และสร้างแรงจูงใจ การจัดทำแผนชีวิต แผนการผลิต/การตลาด การสร้างเครือข่าย และการจัดหาช่องทางการเรียนรู้และการสื่อสาร

ระยะที่ 2 รายงานความก้าวหน้าจากการเรียนรู้ด้วยตนเองและจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรนำเสนอผลงานจากการเรียนรู้ การวางแผนอนาคต การเชื่อมโยงเครือข่าย การสรุปบทเรียนและประเมินผล

ทั้งนี้ ให้จังหวัดสรุปและรายงานผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ ทำเนียบเกษตรกร ทำเนียบวิทยากร และผลการติดตามการนำความรู้ไปปฏิบัติ ให้กรมส่งเสริมการเกษตรทราบ

จังหวัดเลย ได้ดำเนิน โครงการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ตามนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตรมาตั้งแต่ปี 2551-2558

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

กิริติยา สวัสดิภาพ (2554: 204) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งพาตนเองของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 62.50 มีอายุระหว่าง 37-53 ปี ร้อยละ 60.00 อายุเฉลี่ย 43.03 ปี มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 46.87 มีระดับการศึกษาสูงสุดภาคบังคับ 12 ปี ร้อยละ 72.70 ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 18.80 อาชีพเดิมเป็นอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม ร้อยละ 82.03 มีอาชีพหลักเป็นอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 71.09 และมีอาชีพรองหรืออาชีพเสริมเพียงอาชีพเดียว ร้อยละ 59.38 มากที่สุดเป็นอาชีพค้าขาย ร้อยละ 13.28 เกษตรกรรุ่นใหม่ไม่มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรก่อนเข้าพื้นที่ที่ได้รับจาก ส.ป.ก. ร้อยละ 33.60 และเคยมีประสบการณ์ในการทำการเกษตรก่อนเข้าพื้นที่ ส.ป.ก. ระยะเวลา 1-13 ปี ร้อยละ 47.70 และมีประสบการณ์ในการทำการเกษตรในพื้นที่ ส.ป.ก. มากกว่า 6 เดือนขึ้นไป ร้อยละ 58.59 เกษตรกรรุ่นใหม่มีรูปแบบการทำเกษตรผสมผสานในพื้นที่ ร้อยละ 81.25 มีกิจกรรมผสมผสาน 1-3 กิจกรรม มากที่สุด ร้อยละ 60.58 ในปี 2553 ที่ผ่านมาก เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่ยังไม่มีรายได้ในภาคการเกษตรในพื้นที่ ส.ป.ก. และรายได้ภาค

การเกษตรนอกพื้นที่ ส.ป.ก. ร้อยละ 50.78 และ 55.50 ตามลำดับ เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่มีรายได้นอกภาคการเกษตร ร้อยละ 71.09 ส่วนใหญ่เกษตรกรรุ่นใหม่มีรายจ่ายในภาคการเกษตรในปี 2553 ที่ผ่านมาน้อยกว่าหรือเท่ากับ 6,000 บาท/ปี ร้อยละ 42.20 และมีรายจ่ายรวมทั้งในและนอกภาคการเกษตร มากกว่า 12,001 บาท/ปีขึ้นไป ร้อยละ 64.60 เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่มีสภาพหนี้สิน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท ร้อยละ 24.22 และไม่มีเงินออมร้อยละ 75.00

5.2 ปัจจัยทางสังคม

กิริติยา ศวัสติภาพ (2554: 204-205) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งพาตนเองของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม ร้อยละ 75.00 และเป็นสมาชิกกลุ่มอย่างน้อย 1 กลุ่ม ร้อยละ 50.00 เป็นสมาชิกของกลุ่มที่ทำงานร่วมกันในพื้นที่มากที่สุด ร้อยละ 15.60 เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่เปิดรับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรทั้งหมด สื่อบุคคลที่ดี เป็นประโยชน์และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในพื้นที่มากที่สุด คือ วิทยากรจากการอบรม/สัมมนา/ดูงาน ร้อยละ 27.30 และสื่ออื่นๆ คือ สื่อโทรทัศน์ ร้อยละ 32.80

กฤษดา พงษ์การณภาส ชูชีพ ชีวอุดม และธรรมวงศ์ สิงห์อยู่เจริญ (2550 : 145-146) ศึกษาความต้องการฝึกอบรมและการจัดหลักสูตรการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรที่เหมาะสม สำหรับเกษตรกรรุ่นใหม่ในพื้นที่จังหวัดแพร่ พบว่า

1) ประสิทธิภาพในการเข้าฝึกอบรมด้านการเกษตร กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมด้านการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 83.8 รองลงมา เคยเข้ารับการฝึกอบรมด้านการเกษตร 1-2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 14.7 และเคยเข้ารับการฝึกอบรมด้านการเกษตร 3 ครั้งขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 1.5 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

2) ความพึงพอใจ ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรที่ได้รับจากแหล่งต่าง ๆ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความพึงพอใจข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรที่ได้รับจากโทรทัศน์ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92.2 รองลงมาคือ อินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 84.9 รองลงมาคือ หนังสือพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 84.6 รองลงมาคือ ครู คิดเป็นร้อยละ 82.7 รองลงมาคือ วารสาร นิตยสารเกษตรต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 82.6 รองลงมาคือ วิทยุ คิดเป็นร้อยละ 81.7 รองลงมาคือการประชุม ศึกษาดูงาน การฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 74.7 รองลงมาคือ หนังสือเรียน คิดเป็นร้อยละ 74.2 รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐ คิดเป็นร้อยละ 68.4 รองลงมาคือ หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 67.5 รองลงมาคือ เพื่อนบ้านหรือเพื่อนในโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 58.1 และหอกระจายข่าวประจำโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 56.6 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3) จำนวนสมาชิกในครอบครัว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 53.1 รองลงมาคือ 5 คน คิดเป็นร้อยละ 18.6 รองลงมาคือ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 15.7 รองลงมาคือ 6 คน คิดเป็นร้อยละ 6.8 รองลงมาคือ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.7 รองลงมาคือ 7 คน คิดเป็นร้อยละ 2.4 รองลงมาคือ 8 คน คิดเป็นร้อยละ 0.4 รองลงมาคือ 9 คน คิดเป็นร้อยละ 0.2 และ 11 คน คิดเป็นร้อยละ 0.1 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

4) อาชีพหลักของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักของครอบครัว คือ อาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 45.9 รองลงมาคือ อาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 36.7 รองลงมาคือ อาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 11.7 รองลงมาคือ อาชีพรับราชการ คิดเป็นร้อยละ 3.5 รองลงมาคือ อาชีพอื่น ๆ เช่น พนักงานบริษัท จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 1.6 และอาชีพรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 0.5 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

5) การใช้วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำการเกษตรของครอบครัว ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างที่มีการทำการเกษตร มีการใช้วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือที่เป็นเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการทำการเกษตรของครอบครัวมากที่สุดคือ ปุ๋ยเคมี คิดเป็นร้อยละ 76.0 รองลงมาคือ เครื่องสูบน้ำ คิดเป็นร้อยละ 72.2 รองลงมาคือ เครื่องตัดหญ้า คิดเป็นร้อยละ 65.8 รองลงมาคือ สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช เช่น ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง คิดเป็นร้อยละ 61.0 รองลงมาคือ รถแทรกเตอร์หรือรถไถนาแบบเดินตาม คิดเป็นร้อยละ 40.4 รองลงมาคือ เครื่องสีข้าว คิดเป็นร้อยละ 30.8 รองลงมาคือ สปริงเกอร์ คิดเป็นร้อยละ 6.8 รองลงมาคือ เครื่องปลูกข้าว คิดเป็นร้อยละ 5.4 และวัสดุอุปกรณ์การเกษตรอื่น ๆ เช่น เครื่องพ่นยา สารจับใบ คิดเป็นร้อยละ 3.0 ของจำนวนผู้ตอบสอบถามที่ครอบครัวมีการทำการเกษตรทั้งหมด

6) รูปแบบของการทำการเกษตรของครอบครัวของนักเรียน ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างที่มีการทำการเกษตร มีการปลูกพืชไร่ มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 79.3 รองลงมาคือ พืชผัก คิดเป็นร้อยละ 46.4 รองลงมาคือ เลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 24.1 รองลงมาคือ ไม้ผล คิดเป็นร้อยละ 15.8 และอื่นๆ เช่น การทำสวนผสมผสาน การทำการเกษตรแบบทฤษฎีใหม่ คิดเป็นร้อยละ 2.5 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่ครอบครัวมีการทำการเกษตรทั้งหมด

5.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

กิริติยา สวัสดิภาพ (2554 : 205-206) จากศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งพาตนเองของเกษตรกรรุ่นใหม่ พบว่า

1) พื้นที่ถือครองการเกษตร เกษตรกรรุ่นใหม่มีพื้นที่ถือครองรวม เนื้อที่ 1-5 ไร่ ร้อยละ 81.25 เป็นพื้นที่ที่ได้รับจาก ส.ป.ก. เนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ ร้อยละ 53.13 ได้รับพื้นที่ มีเนื้อที่

เฉลี่ยรายละ 3.43 ไร่ ส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่ของตนเอง และไม่มีพื้นที่เช่าจากบุคคลอื่น ร้อยละ 93.75 และ 82.81 ตามลำดับ

2) แรงงานเกษตรในครัวเรือน เกษตรกรรุ่นใหม่มีแรงงานเกษตรในครัวเรือน จำนวน 1 คน ร้อยละ 42.19 และไม่มีการจ้างแรงงานเกษตรในพื้นที่ร้อยละ 69.53

3) ทุนที่ได้รับการสนับสนุน ส่วนใหญ่ไม่มีเงินทุนส่วนตัว ร้อยละ 58.59 ได้รับเงินทุนจาก ส.ป.ก. จำนวน 9,001 บาท ขึ้นไป ร้อยละ 53.91

4) ปัจจัยที่เกี่ยวกับตัวเกษตรกร ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการเกษตรเพื่อพึ่งพาตนเอง เกษตรกรรุ่นใหม่ส่วนใหญ่มีกู้ยืมเงินความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการเกษตร เพื่อพึ่งพาตนเอง ร้อยละ 73.40

ศรีสุดา พรหมพิมพ์ (2555: 77) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตมังคุดตามระบบเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในตำบลอ่างศิระ อำเภอชะอำ จังหวัดจันทบุรี ดังนี้

1) พื้นที่ พบว่าเกษตรกรมีพื้นที่ผลิตมังคุดทั่วไปเฉลี่ย 6.17 ไร่ ไม่พบว่าในพื้นที่ในการผลิตมังคุดอินทรีย์ ส่วนใหญ่การปลูกมังคุดนั้น เกษตรกรจะปลูกมังคุดแซมในพืชหลัก เช่น ทุเรียน หรือลองกอง หรือปลูกแบบผสมผสาน ทั้งนี้ มังคุดเป็นพืชที่ต้องใช้แรงงานในการเก็บเกี่ยวมาก จึงไม่นิยมปลูกเป็นพืชหลัก

2) แรงงาน พบว่า แรงงานเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.15 คน เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีแรงงานรับจ้าง เกษตรกรที่มีแรงงานรับจ้างมีการจ้างแรงงานเฉลี่ย 2.26 คน

3) ต้นทุนการผลิต พบว่าเกษตรกรมีต้นทุนการผลิตมังคุดทั่วไปเฉลี่ย 2,967.27 บาทต่อไร่ และไม่มีต้นทุนการผลิตมังคุดอินทรีย์

4) รายได้ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้จากการขายมังคุดทั่วไปเฉลี่ย 77,484.52 บาทต่อปี ทั้งนี้ เกษตรกรไม่มีรายได้จากการขายมังคุดอินทรีย์

5) หนี้สิน พบว่าเกษตรกรส่วนหนึ่งไม่มีหนี้สิน เกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สิน โดยมีหนี้สินเฉลี่ย 174,134.1 บาทต่อครอบครัว เกษตรกรจำนวนหนึ่งมีทุนของตัวเอง เกษตรกรส่วนใหญ่กู้ยืมเงินเพื่อลงทุน โดยกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) รองลงมา กู้ยืมเงินทุนจากสหกรณ์การเกษตรมะขาม ส่วนหนึ่งมีการกู้ยืมเงินนอกระบบ และส่วนหนึ่งมีเงินทุนของตนเองและกู้ยืมเงินเพื่อลงทุน

5.4 กระบวนการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้

พัทธมน เอี่ยมสุวงศ์ (2552: 140) ศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า สามารถสรุปแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามวิธีการดำเนินงานได้ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การทำความเข้าใจกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและค้นหาทีมวิจัยร่วม เป็นการลงพื้นที่เพื่อเรียนรู้บริบทพื้นฐานของชุมชนถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ทราบถึง ปัญหา ความต้องการ ความสนใจที่แท้จริงของชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสนิทสนมคุ้นเคย กับคนในชุมชนทางหนึ่งด้วย และควรมีการติดต่อสื่อสารกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่น่าสนใจ เพื่อพูดคุยแนะนำตัว รวมถึงการค้นหาทีมวิจัยชุมชนที่มีความสนใจในประเด็นดังกล่าวร่วมกัน จากนั้นบอกเล่าถึงวัตถุประสงค์ของลักษณะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและทิศทางการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 2 การทบทวนโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพตามแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง ตำบลป่าสัก เป็นการทบทวนที่ไปที่มา เจาะใจและการดำเนินงานของโครงการ เดิมในช่วงเวลาที่ผ่านมา เพื่อใช้ในการอธิบายทำความเข้าใจกับเกษตรกรและนำมาสู่การวางแผน กิจกรรมในระยะต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาโจทย์วิจัย เป็นการค้นหาปัญหานำการวิจัยและความ ต้องการของทีมวิจัยร่วมกัน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยให้ เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตลอดจนกำหนดแผนการดำเนินงานต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 ออกแบบและสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ใช้หลักของการมีส่วนร่วม ร่วมคือ เกษตรกรเป็นผู้คิดและกำหนดกิจกรรมที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยการวิเคราะห์ จากปัญหาที่ตัวเกษตรกรและกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงประสบอยู่ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม 1) การ เรียนรู้ตัวตนผ่านการทบทวนประวัติส่วนตัวและการวิเคราะห์ตนเอง 2) การแบ่งบทบาทหน้าที่ ในการทำงาน 3) การอบรมพัฒนาศักยภาพทีมนักวิจัย โดยเครื่องมือของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 4) การวิเคราะห์ศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง 5) เวทีสัญจรรายบ้าน ประจำเดือน 6) การสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่สมาชิกและกลุ่ม 7) การเพิ่มศักยภาพในด้านการผลิต

ขั้นตอนที่ 5 การสื่อสารกับหน่วยงานในพื้นที่และคนในชุมชน และสรุปบทเรียน การดำเนินงาน เพื่อนำเสนอผล/กิจกรรมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง ให้แก่ชุมชน หน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้รับทราบ อันนำไปสู่การใช้ประโยชน์ การ สนับสนุนผลักดันหรือการต่อยอดงานวิจัย

ทัศนันท์ บุญสวน (2550: 149-152) ศึกษากระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถี การเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน พบว่า การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนต่อวิถีการเปลี่ยนแปลงชุมชนเกษตรในชุมชนตำบล ป่าสัก อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน สามารถสรุปแนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของ เยาวชนตามวิธีการดำเนินงาน โดยการทำทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนในการทำงานวิจัย การทำความเข้าใจกับชุมชนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ ผู้วิจัยได้สื่อสารกับชุมชนที่เข้าไปศึกษาโดยผ่านทางผู้นำชุมชน

ผู้นำหมู่บ้าน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยผ่านการประชาสัมพันธ์ใช้เสียงตามสายภายในหมู่บ้าน เพื่อทำความเข้าใจและขอความร่วมมือในการมาศึกษาวิจัยในเรื่องกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน ต่อวิธีการเปลี่ยนแปลงชุมชน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ นอกจากจะเป็นผู้นำชุมชนที่เป็นทางการแล้ว ยังมีผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการที่สามารถจะเป็นตัวกลางในการสื่อสารกับคนในชุมชน เช่น เจ้าอาวาสวัด บุคคลที่ชุมชนให้ความนับถือ เช่น ครู อาจารย์ ประธานกลุ่มหรือองค์กรต่าง ๆ และการค้นหาแกนนำเยาวชนเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยและเยาวชนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

